

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Warszawie

LWA. 410.020.02.2019

Pan
prof. dr hab. inż. Krzysztof Kurek
Dyrektor Narodowego Centrum
Badań Jądrowych
Ul. Andrzeja Sołtana 7,
05-400 Otwock

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/19/025 – Finansowanie badań podstawowych

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Narodowe Centrum Badań Jądrowych ¹ , ul. Andrzeja Sołtana 7, 05-400 Otwock
Kierownik jednostki kontrolowanej	Krzysztof Kurek, Dyrektor Narodowego Centrum Badań Jądrowych ² , od 25 października 2015 r. do czasu zakończenia czynności kontrolnych W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełnił: Grzegorz Wrochna, Dyrektor Narodowego Centrum Badań Jądrowych, od 25 października 2011 r. do 24 października 2014 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Realizacja projektów dofinansowanych przez Narodowe Centrum Nauki. 2. Efekty zrealizowanych projektów.
Okres objęty kontrolą	Lata 2011-2018
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Warszawie
Kontroler	Anna Ledzińska-Stiller, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LWA/151/2019 z 17 września 2019 r. (akta kontroli tom I str. 1)

¹ Dalej również NCBJ.

² Dalej również Dyrektor NCBJ.

³ Dz. U. z 2019 r. poz. 489, ze zm., dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W latach 2011-2018 Narodowe Centrum Badań Jądrowych, realizując projekty badawcze dofinansowane przez Narodowe Centrum Nauki⁵, przestrzegało warunków poszczególnych edycji konkursów, prawidłowo i terminowo składało wnioski o przyznanie finansowania oraz dokonywało rzetelnego rozliczenia finansowego projektów. Kierownicy projektów sporządzali raporty roczne i końcowe w terminach przewidzianych w umowach o finansowaniu, za wyjątkiem jednego projektu, w którym raport końcowy wysłano dwa dni po terminie. We wszystkich objętych kontrolą projektach, zgodnie z postanowieniami zawartych umów, zrealizowano zadania badawcze oraz osiągnięto zaplanowane efekty. Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły niedokonania zwrotu odsetek bankowych uzyskanych od środków przekazanych przez NCN w kwocie 3,7 tys. zł, nieterminowego zwrotu niewykorzystanych środków w kwocie 17,3 tys. zł oraz wypłaty wynagrodzeń sześciu kierownikom projektów, w łącznej kwocie 98,3 tys. zł, niezgodnie z regulacjami wewnętrznymi.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowej⁶ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Realizacja projektów dofinansowanych przez Narodowe Centrum Nauki

Opis stanu faktycznego

Narodowe Centrum Badań Jądrowych powstało 1 września 2011 r. w efekcie włączenia Instytutu Energii Atomowej POLATOM do Instytutu Problemów Jądrowych im. Andrzeja Sołtana⁷. W okresie objętym kontrolą NCBJ zajmowało się m. in. prowadzeniem badań podstawowych z dziedziny fizyki subatomowej (fizyka cząstek elementarnych i jądrowa, fizyka plazmy gorącej itp.) oraz stosowaniem metod fizyki jądrowej i rozwijaniem technologii jądrowych.

(akta kontroli tom I str. 14-114)

W latach 2011-2018 w NCBJ realizowano 43 projekty⁸ finansowane ze środków Narodowego Centrum Nauki w ramach konkursów Opus (13 projektów), Sonata (pięć projektów), Sonata BiS (dwa projekty), Harmonia (siedem projektów), Preludium (10 projektów), Fuga (trzy projekty), Sonatina, Etiuda i Maestro (po jednym projekcie), na które przyznano łącznie 31 062,3 tys. zł. Szczegółową kontrolą objęto 10 spośród 11 zrealizowanych projektów z konkursów Opus, Sonata i Preludium, zakończonych i rozliczonych do końca 2018 r., w tym sześć projektów Opus, dwa Preludium i dwa Sonata, na które wydatkowano ze środków NCN łącznie 1 809,0 tys. zł.

(akta kontroli tom I str. 197-204)

W ramach konkursów Opus kontroli poddano sześć projektów⁹ zrealizowanych w latach 2011-2017 w ramach I, II, IV i V edycji. We wszystkich projektach spełniono

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁵ Dalej również NCN.

⁶ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁷ Na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 sierpnia 2011 r. w sprawie połączenia Instytutu Problemów Jądrowych imienia Andrzeja Sołtana oraz Instytutu Energii Atomowej POLATOM, - Dz. U. Nr 173, poz. 1032.

⁸ W okresie od początku 2011 r. do końca 2018 r. zakończono i rozliczono 11 z 43 realizowanych projektów.

⁹ „Zjawiska krytyczne w jądrowych układach nieekstensywnych” (2013/09/B/ST2/02897), „Zastosowanie metod holograficznych do badania silnie sprzężonej plazmy teorii Yanga-Millsa” (2012/07/B/ST2/03794), „Testowanie modeli kosmologicznych przy użyciu głębokich przeglądów nieba” (2012/07/B/ST9/04425), „Nierównowaga plazmowa kwarkowo-gluonowa” (2011/03/B/ST2/00110), „Stany Jądrowe Antyprotonów i Mezonów Dziwnych”

warunki formalne określone w ogłoszeniach konkursów oraz prawidłowo i terminowo złożono wnioski o przyznanie finansowania. Każdorazowo, po otrzymaniu decyzji przyznającej środki z NCN, zawierano umowy określające warunki finansowania, w tym m. in. zakres tematyczny projektu badawczego, termin i warunki jego realizacji, wysokość przyznanych środków finansowych, sposób zagospodarowania zakupionej lub wytworzonej aparatury naukowo-badawczej po zakończeniu realizacji projektu badawczego, wymierne i spodziewane efekty realizacji projektu badawczego, zobowiązanie wykonawcy do ewaluacji i publikacji wyników badań w wydawnictwie o zasięgu międzynarodowym oraz sposób finansowego rozliczenia i końcowej oceny merytorycznej projektu.

Na realizację objętych kontrolą projektów Opus NCN przyznał finansowanie w łącznej kwocie 1 436,7 tys. zł, z czego NCBJ wydatkował 1 432,5 tys. zł. Niewykorzystane środki w kwocie 4,2 tys. zł, pochodzące z jednego projektu, zostały zwrócone na rachunek NCN w terminie określonym w umowie o finansowaniu. Dla wszystkich projektów w sposób prawidłowy prowadzono wyodrębnioną ewidencję księgową. Na wszystkich dowodach księgowych odnotowano, iż wydatki zostały sfinansowane ze środków projektów. We wszystkich projektach, zgodnie z umową o finansowaniu i za zgodą dyrektora NCBJ, dokonano przesunięć między poszczególnymi pozycjami kosztorysu nieprzekraczających 15% kosztów w danej kategorii wydatków. W pozostałym zakresie wydatki zostały poniesione zgodnie z kosztorysami ustalonymi we wnioskach o finansowanie.

Łączne koszty bezpośrednie, objętych kontrolą projektów Opus, wyniosły 1 126,6 tys. zł, w tym wynagrodzenia 612,2 tys. zł, aparatura 63,4 tys. zł i inne koszty bezpośrednie 451,0 tys. zł (głównie koszty wyjazdów i delegacji na konferencje naukowe). Wynagrodzenia wypłacano wszystkim wykonawcom projektów wskazanym we wnioskach o finansowanie, na podstawie pisemnych umów o dzieło (237,0 tys. zł), pisemnych umów o przeniesienie autorskich praw majątkowych do utworu naukowego (291,7 tys. zł)¹⁰, a w ramach czterech projektów również na podstawie rachunków, bez zawarcia pisemnych umów o dzieło (83,5 tys. zł)¹¹. Środki przeznaczone na aparaturę wydatkowano na zakup sprzętu komputerowego w łącznej kwocie 63,4 tys. zł¹². Cały zakupiony sprzęt, w czasie przeprowadzania czynności kontrolnych, był wykorzystywany w NCBJ do prowadzenia badań naukowych. Zgodnie z postanowieniami umów o finansowaniu, na zakupionych sprzętach umieszczono informację, iż zostały one zakupione ze środków NCN.

Koszty pośrednie wyniosły łącznie 305,9 tys. zł, tj. od 26% do 33% kosztów bezpośrednich i były zgodne z limitami ustalonymi dla poszczególnych edycji konkursów Opus. We wszystkich projektach poniesione koszty bezpośrednie i pośrednie były zgodne z wnioskiem o przyznanie finansowania.

Ze środków przyznanych na realizację kontrolowanych projektów nie ponoszono wydatków na stypendia. W przypadku wszystkich projektów, przyznane finansowanie nie stanowiło pomocy publicznej.

(akta kontroli tom I str. 417-719, tom II str. 1-306)

(2011/03/B/ST2/00270), „Egzotyczne układy jądrowe – przewidywania dla eksperymentów oraz testy modeli teoretycznych” (2011/01/B/ST2/05131).

¹⁰ Wynagrodzenia wypłacone z tytułu pisemnych umów o dzieło i umów o przeniesienie autorskich praw majątkowych, wypłacone wykonawcom zatrudnionym w NCBJ na podstawie umów o pracę lub mianowania, wyniosły łącznie 218,1 tys. zł, tj. od 22% do 83% wydatków poniesionych na wynagrodzenia w poddanych kontroli projektach.

¹¹ Dotyczy czterech kierowników projektów nr 2013/09/B/ST2/02897, 2012/07/B/ST2/03794, 2011/03/B/ST2/00270, 2011/01/B/ST2/05131.

¹² Zakupiono łącznie sześć laptopów, sześć komputerów stacjonarnych z monitorami, jeden głośnik konferencyjny USB i Access Point Wifi.

W trzech z sześciu poddanych kontroli projektach konkursu Opus, w umowach o finansowaniu zobowiązano NCBJ do odprowadzania odsetek bankowych od środków przekazanych na realizację projektu. NCBJ zwrócił odsetki z lat 2015-2017 w łącznej kwocie 2,8 tys. zł, natomiast nie dokonał zwrotu odsetek z lat 2013-2015 w łącznej kwocie 3,5 tys. zł¹³.

(akta kontroli tom I str. 181-191, tom II str. 621-622)

We wszystkich projektach przestrzegano początkowych i końcowych terminów realizacji projektów. W harmonogramach nie określano daty rozpoczęcia i zakończenia poszczególnych zadań badawczych. W dwóch projektach¹⁴ konkursu Opus, za zgodą NCN i na mocy zawartych aneksów do umowy, przedłużono czas realizacji projektów o dziewięć i 15 miesięcy. W projektach nie wprowadzono innych zmian wymagających zgodny NCN.

W poddanych kontroli projektach Opus przewidziano uczestnictwo łącznie 20 wykonawców w tym sześciu w roli kierowników projektów, natomiast w praktyce uczestniczyło 22 (od jednego do siedmiu w ramach projektu). W jednym projekcie¹⁵, we wniosku o finansowanie, przewidziano, iż wybrane cele cząstkowe projektu będą realizowane przez doktorantów, współpracujących z wykonawcami. Na podstawie pisemnego wniosku kierownika projektu, po uzyskaniu zgody Dyrektora NCBJ, powiększono zespół wykonawców z pięciu do siedmiu osób. Wynagrodzenia dla dodatkowych wykonawców zostały wypłacone z części środków zaplanowanych dla kierownika projektu. Łączna suma wypłaconych wynagrodzeń nie przekroczyła kwoty przewidzianej we wniosku o finansowanie. Warunki konkursów Opus nie przewidywały limitów wykonawców, szczególnych warunków oraz procedury ich naboru.

(akta kontroli tom I str. 417-719, tom II str. 1-306)

Według Dyrektora NCBJ udział w projekcie dodatkowych wykonawców pozwolił, przy niezmienionym budżecie grantu, osiągnąć znacznie ciekawsze i rozleglejsze efekty, co skutkowało opracowaniem 35 publikacji (wykazanych w raporcie końcowym).

(akta kontroli tom II str. 548-549)

We wszystkich objętych kontrolą projektach Opus zrealizowano prace zgodnie z zakresem przewidzianym we wnioskach o finansowanie i opisano wyniki prowadzonych badań w pracach naukowych. Kierownicy projektów sporządzili raporty roczne i końcowe w terminach przewidzianych w umowach o finansowanie, za wyjątkiem jednego projektu, w przypadku którego raport końcowy wysłano dwa dni po terminie.

(akta kontroli tom I str. 417-719, tom II str. 1-306)

W ramach konkursów Preludium kontroli poddano dwa projekty¹⁶ zrealizowane w latach 2011-2012 i 2015-2016, w ramach edycji I i VII. W obydwu projektach spełniono warunki formalne określone w ogłoszeniach konkursów, w tym szczegółowe warunki stawiane kierownikom projektów oraz prawidłowo i terminowo złożono wnioski o przyznanie finansowania. Każdorazowo, po otrzymaniu decyzji przyznającej środki z NCN, zawierano umowy określające warunki finansowania.

Na realizację objętych kontrolą projektów Preludium, NCN przyznało finansowanie w łącznej kwocie 86,9 tys. zł, z czego NCBJ wydatkował 69,6 tys. zł.

¹³ W trzech umowach o finansowanie nie przewidziano obowiązku zwrotu odsetek od środków przekazanych na realizację projektu. Łączna kwota odsetek uzyskanych przez NCBJ z tego tytułu wyniosła 1,7 tys. zł.

¹⁴ Projekty nr 2013/09/B/ST2/02897 i 2012/07/B/ST9/04425.

¹⁵ „Testowanie modeli kosmologicznych przy użyciu głębokich przeglądów nieba” (2012/07/B/ST9/04425).

¹⁶ „Poszukiwanie bozonu Higgsa w eksperymencie CMS przy LHC” (2011/01/N/ST2/00407) i „Aksjonowa ciemna materia w scenariuszach z niską temperaturą podgrzania Wszechświata po okresie inflacji kosmologicznej” (2014/13/N/ST2/02555).

Niewykorzystane środki w kwocie 17,3 tys. zł, pochodzące z jednego projektu¹⁷, zostały zwrócone na rachunek NCN 41 dni po upływie terminu określonego w umowie o finansowaniu. Od niewykorzystanych środków zwróconych po terminie zapłacono odsetki w kwocie 253 zł.

(akta kontroli tom I str. 214-416)

Dla obydwu badanych projektów w sposób prawidłowy prowadzono wyodrębnioną ewidencję księgową, a w przypadku jednego¹⁸, zgodnie z wymogiem określonym w umowie o finansowaniu, otrzymane środki przechowywano na wyodrębnionym rachunku bankowym. Na wszystkich dowodach księgowych odnotowano, iż wydatki sfinansowano ze środków pochodzących z NCN. W jednym projekcie, zgodnie z umową o finansowaniu i za zgodą dyrektora NCBJ, dokonano przesunięć między poszczególnymi pozycjami kosztów bezpośrednich nieprzekraczających 15% kosztów w danej kategorii wydatków. W pozostałym zakresie wydatki zostały poniesione zgodnie z kosztorysami ustalonymi we wnioskach o finansowanie.

Łączne koszty bezpośrednie poddanych kontroli projektów Preludium, wyniosły 50,3 tys. zł, w tym wynagrodzenia 34,8 tys. zł, aparatura 4,3 tys. zł i inne koszty bezpośrednie 11,2 tys. zł (głównie koszty wyjazdów i delegacji na konferencje naukowe). Wynagrodzenia wypłacano wszystkim wykonawcom projektów wskazanym we wnioskach, na podstawie pisemnych umów o dzieło¹⁹. W obydwu projektach, w ramach środków przeznaczonych na aparaturę, zaplanowano zakup sprzętu komputerowego i elektronicznego. Sprzęt zakupiono tylko w jednym projekcie²⁰, a niewykorzystane środki z drugiego zostały zwrócone do NCN. Po zakończeniu realizacji projektu zakupiony sprzęt nie został sprzedany i był wykorzystywany przez kierownika projektu. Zgodnie z umową o finansowaniu, umieszczono na nim informację, iż został on zakupiony ze środków NCN. Koszty pośrednie obydwu projektów Preludium wyniosły łącznie 19,3 tys. zł, tj. 30% i 31% kosztów bezpośrednich i były zgodne z limitami kosztów, ustalonymi dla poszczególnych edycji konkursu. We wszystkich projektach poniesione koszty bezpośrednie i koszty pośrednie były zgodne z wnioskiem o przyznanie finansowania.

Ze środków przyznanych na realizację kontrolowanych projektów nie ponoszono wydatków na stypendia. W przypadku wszystkich projektów, przyznane finansowanie nie stanowiło pomocy publicznej.

(akta kontroli tom I str. 214-416)

W umowie o finansowaniu jednego projektu²¹, ujęto obowiązek odprowadzania odsetek bankowych od środków przekazanych na realizację projektu, które zostały zwrócone przez NCBJ w kwocie 34,76 zł, w terminie ustalonym przez NCN²².

(akta kontroli tom I str. 181-191, tom II str. 621-622)

W obydwu projektach przestrzegano początkowych i końcowych terminów realizacji projektów. W harmonogramach nie określano dat rozpoczęcia i zakończenia poszczególnych zadań badawczych. Czas realizacji jednego projektu, za zgodą NCN i na mocy zawartego aneksu, przedłużono o trzy miesiące. W projektach nie wprowadzano innych zmian wymagających zgody NCN.

¹⁷ Projekt nr 2011/01/N/ST2/00407.

¹⁸ Projekt nr 2014/13/N/ST2/02555.

¹⁹ Wynagrodzenia wypłacone z tytułu pisemnych umów o dzieło, wypłacone wykonawcom zatrudnionym w NCBJ na podstawie umów o pracę lub mianowania, wyniosły łącznie 27,3 tys. zł, tj. 58% i 100% wydatków poniesionych na wynagrodzenia w poddanych kontroli projektach.

²⁰ W projekcie nr 2014/13/N/ST2/02555 „Aksjonowa ciemna materia w scenariuszach z niską temperaturą podgrzania Wszechświata po okresie inflacji kosmologicznej” zakupiono laptop, dysk przenośny i czytnik e-book.

²¹ Projekt nr 2014/13/N/ST2/02555.

²² W jednej umowie o finansowanie nie przewidziano obowiązku zwrotu odsetek od środków przekazanych na realizację projektu. Łączna kwota odsetek uzyskanych przez NCBJ z tego tytułu wyniosła 0,5 tys. zł.

W poddanych kontroli projektach Preludium uczestniczyło łącznie trzech wykonawców, w tym dwóch w roli kierowników projektów. Warunki konkursów nie przewidywały szczególnych warunków oraz procedury naboru wykonawców. Wszyscy wykonawcy i kierownicy projektów zrealizowali prace zgodnie z zakresem przewidzianym we wniosku o finansowanie. We wszystkich projektach, w efekcie prowadzonych badań, powstały prace naukowe. Kierownicy sporządzili raporty roczne i końcowe w terminach przewidzianych w umowach o finansowanie.

(akta kontroli tom I str. 214-416)

W ramach konkursów Sonata kontrolą objęto dwa projekty²³ zrealizowane w latach 2011-2017, w ramach edycji I i V. W obydwu projektach spełniono warunki formalne określone w ogłoszeniach konkursów, w tym szczegółowe warunki stawiane kierownikom projektów oraz prawidłowo i terminowo złożono wnioski o przyznanie finansowania. Każdorazowo, po otrzymaniu decyzji przyznającej środki z NCN, zawierano umowy określające warunki finansowania.

Na realizację poddanych kontroli projektów Sonata NCN przyznał finansowanie w łącznej kwocie 306,9 tys. zł, w całości wykorzystane przez NCBJ. Dla obydwu projektów w sposób prawidłowy prowadzono wyodrębnioną ewidencję księgową. Na wszystkich dowodach księgowych odnotowano, iż wydatki sfinansowano ze środków projektów. W jednym projekcie, zgodnie z umową o finansowaniu i za zgodą dyrektora NCBJ, dokonano przesunięć między poszczególnymi pozycjami kosztorysu nieprzekraczających 15% kosztów w danej kategorii wydatków. W pozostałym zakresie wydatki zostały poniesione zgodnie z kosztorysami ustalonymi we wnioskach o finansowanie.

Łączne koszty bezpośrednie, poddanych kontroli projektów Sonata, wyniosły 238,8 tys. zł, w tym wynagrodzenia 106,8 tys. zł, aparatura 16,0 tys. zł, inne koszty bezpośrednie 116,0 tys. zł (głównie koszty wyjazdów i delegacji na konferencje naukowe). Wynagrodzenia wypłacano wszystkim wykonawcom projektów wskazanych we wnioskach, na podstawie pisemnych umów o dzieło (77,6 tys. zł), pisemnych umów o przeniesienie autorskich praw majątkowych do utworu naukowego (14,4 tys. zł)²⁴ oraz na podstawie rachunków bez zawarcia umów o dzieło w formie pisemnej (14,8 tys. zł)²⁵. W obydwu projektach, w ramach środków przeznaczonych na aparaturę, zakupiono sprzęt komputerowy, który po zakończeniu projektu nie został sprzedany²⁶. W trakcie kontroli sprzęt był wykorzystywany przez kierowników projektów do prac badawczych. Zgodnie z umową o finansowaniu, na sprzęcie umieszczono informację, iż został zakupiony ze środków NCN.

Koszty pośrednie obydwu projektów Preludium wyniosły łącznie 68,1 tys. zł, tj. 28% i 30% kosztów bezpośrednich i były zgodne z limitami kosztów ustalonymi dla poszczególnych edycji. We wszystkich projektach poniesione koszty bezpośrednie i pośrednie były zgodne z wnioskiem o przyznanie finansowania.

Ze środków przyznanych na realizację kontrolowanych projektów nie ponoszono wydatków na stypendia, ani nie sfinansowano kosztów publikacji. W przypadku wszystkich projektów, przyznane środki nie stanowiły pomocy publicznej.

(akta kontroli tom II str. 309-501, 595-610)

²³ „Problem interpretacji kwantowej grawitacji w badaniach nad początkową osobliwością kosmologiczną” (2013/09/D/ST2/03714) i „Struktura analityczna amplitud rozpraszania w twardych procesach ekskluzywnych w QCD” (2011/01/D/ST2/02069).

²⁴ Wynagrodzenia wypłacone z tytułu pisemnych umów o dzieło i umów o przeniesienie autorskich praw majątkowych, wypłacone wykonawcom zatrudnionym w NCBJ na podstawie umów o pracę lub mianowania, wyniosły łącznie 66,0 tys. zł, tj. 54% i 83% wydatków poniesionych na wynagrodzenia w poddanych kontroli projektach.

²⁵ Dotyczy dwóch kierowników projektów nr 2013/09/D/ST2/03714, 2011/01/D/ST2/02069.

²⁶ Zakupiono łącznie dwa laptopy i jeden komputer stacjonarny z monitorem.

W umowie o finansowaniu jednego projektu²⁷, ujęto obowiązek odprowadzania odsetek bankowych od środków przekazanych na realizację projektu. NCBJ zwrócił odsetki z lat 2015-2017 w kwocie 942,41 zł, nie dokonując zwrotu odsetek z 2014 r. w kwocie 163 zł²⁸.

(akta kontroli tom I str. 181-191, tom II str. 621-622)

W obydwu projektach Sonata przestrzegano początkowych i końcowych terminów realizacji projektów. W harmonogramach nie określano dat rozpoczęcia i zakończenia poszczególnych zadań badawczych. Czas realizacji jednego projektu, za zgodą NCN i na mocy zawartego aneksu, przedłużono o dziewięć miesięcy. W projektach nie wprowadzono innych zmian wymagających zgody NCN.

W kontrolowanych projektach Sonata uczestniczyło łącznie pięciu wykonawców, w tym dwóch w roli kierowników projektów. Warunki konkursów nie przewidywały szczególnych warunków oraz procedury naboru wykonawców. Wszyscy wykonawcy i kierownicy projektów zrealizowali prace zgodnie z zakresem przewidzianym we wniosku o finansowanie. We wszystkich projektach w efekcie prowadzonych badań powstały prace naukowe. Kierownicy sporządzili raporty roczne i końcowe w terminach przewidzianych w umowach o finansowanie.

(akta kontroli tom II str. 309-501, 595-610)

Dyrektor NCBJ poinformował, że żaden z poddanych kontroli projektów konkursów Opus, Preludium i Sonata nie podlegał kontroli NCN, ani nie wymagał przeprowadzenia audytu zewnętrznego.

(akta kontroli tom II str. 502-610)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W czterech²⁹ z dziesięciu objętych kontrolą projektów NCBJ nie dokonał zwrotu odsetek bankowych, uzyskanych od środków przekazanych przez NCN, w łącznej kwocie 3,7 tys. zł, mimo iż zgodnie z postanowieniami zawartych umów istniał taki obowiązek.

(akta kontroli tom I str. 181-191, 470-484, 559-573, 689-703,
tom II str. 368-383, 621-622)

Dyrektor NCBJ wyjaśnił, że odsetek nie zwrócono z powodu trudności w oszacowaniu ich kwoty oraz z powodu przeoczenia. Dyrektor dodał, że zaistniałe niedopatrzenie zostanie w najbliższym czasie skorygowane.

(akta kontroli tom II str. 614-615, 628)

2. Raport końcowy jednego projektu Opus³⁰ został wysłany dwa dni po terminie określonym w umowie o finansowaniu.

(akta kontroli tom II str. 217-306)

Dyrektor NCBJ wyjaśnił, że raport został wysłany po terminie z powodu zwłoki kierownika projektu.

(akta kontroli tom II str. 615-616, 628)

3. W sześciu³¹ z dziesięciu poddanych kontroli projektów dokonano wypłaty wynagrodzeń dla kierowników projektów na podstawie rachunków bez zawarcia

²⁷ Projekt nr 2013/09/D/ST2/03714.

²⁸ W jednej umowie o finansowanie nie przewidziano obowiązku zwrotu odsetek od środków przekazanych na realizację projektu. Łączna kwota odsetek uzyskanych przez NCBJ z tego tytułu wyniosła 0,8 tys. zł.

²⁹ Projekty nr 2013/09/D/ST2/03714, 2013/09/B/ST2/02897, 2012/07/B/ST2/03794, 2012/07/B/ST9/04425.

³⁰ Projekt nr 2011/01/B/ST2/05131.

³¹ Projekt nr 2013/09/D/ST2/03714 dot. wynagrodzenia w kwocie 10 tys. zł, projekt nr 2013/09/B/ST2/02897 dot. wynagrodzenia w kwocie 5,6 tys. zł, projekt nr 2012/07/B/ST2/03794 dot. wynagrodzenia w kwocie 57,4 tys. zł, projekt nr 2011/03/B/ST2/00270 dot. wynagrodzenia w kwocie 4,7 tys. zł, projekt nr 2011/01/B/ST2/05131 dot. wynagrodzenia w kwocie 15,8 tys. zł, projekt nr 2011/01/D/ST2/02069 dot. wynagrodzenia w kwocie 4,8 tys. zł.

pisemnych umów o dzieło, w łącznej kwocie 98,3 tys. zł (co stanowi 13% wydatków poniesionych na wynagrodzenia), mimo iż zgodnie z zarządzeniami Dyrektora NCBJ (a wcześniej Instytutu Problemów Jądrowych) określającymi zasady zawierania umów o dzieło i umów zlecenia³², umowy te zawiera się w formie pisemnej.

(akta kontroli tom I str. 115-178, 420-650, tom II str. 154-499)

Dyrektor NCBJ wyjaśnił, że wynagrodzenia kierowników projektów zostały wypłacone na podstawie rachunków wystawionych na podstawie ustnych umów o dzieło, których warunki wynikały z wniosków i umów o finansowanie projektów ze środków NCN. Wskazane dokumenty określały formę zatrudnienia kierowników projektów, zadania do wykonania w ramach projektów, terminy realizacji projektów oraz maksymalną wysokość wynagrodzenia, co zdaniem Dyrektora NCBJ stanowiło kompletne warunki zatrudnienia kierownika projektu. Dyrektor dodał, że w projektach obecnie realizowanych na podstawie umów zawartych z NCN, wynagrodzenia wypłacane są w formie premii (wynagrodzenie dodatkowe) lub na podstawie pisemnych umów o dzieło lub umów zlecenia.

(akta kontroli tom II str. 519, 534, 582, 588, 599, 606-607, 615, 624-625, 629)

Odnosząc się do złożonych wyjaśnień NIK zauważa, iż z treści przywołanych zarządzeń wynika, że przy zawieraniu umów o dzieło i umów zlecenia należy stosować jednolitą dokumentację, na którą składają się m. in. wniosek dot. zawarcia umowy, umowa o dzieło, protokół odbioru, rachunek za wykonanie dzieła lub zlecenia (w załączniku do zarządzenia określono wzory umów, rachunku i protokołu). W regulacji nie przewidziano zawierania umów o dzieło lub umów zlecenia w formie ustnej. Wprost zaznaczono, iż wypłata wynagrodzenia dokonywana jest na podstawie rachunku i protokołu odbioru. W żadnym z zakwestionowanych przypadków nie sporządzono protokołu odbioru, natomiast z treści rachunków nie wynika przedmiot umowy o dzieło³³, ani termin jego realizacji. Obydwie informacje są decydujące w kwestii ustalenia prawidłowości poniesienia wydatków ze środków NCN. Informacje te nie wynikają z wniosku i umowy o finansowanie, w których znajdują się informacje ogólne dotyczące całego projektu, a nie poszczególnych dzieł wytworzonych w jego efekcie.

(akta kontroli tom I str. 115-178)

4. Niewykorzystane środki w kwocie 17,3 tys. zł, w związku realizacją projektu nr 2011/01/N/ST2/00407, zostały zwrócone na rachunek NCN w dniu 26 marca 2013 r., tj. 41 dni po upływie terminu określonego w umowie o finansowanie. Razem ze zwrotem niewykorzystanych środków zapłacono odsetki w kwocie 253 zł.

(akta kontroli tom I str. 241-290)

Dyrektor NCBJ wyjaśnił, że środki zwrócono po terminie z powodu wstrzymania przez NCN możliwości składania raportów końcowych w systemie OSF. Praktyką stosowaną w NCBJ było dokonywanie przelewu niewykorzystanych środków w oparciu o raport końcowy podpisany przez Głównego Księgowego i Dyrektora.

(akta kontroli tom II str. 506)

OCENA CZĄSTKOWA

Realizując projekty finansowane ze środków NCN, w Narodowym Centrum Badań Jądrowych przestrzegano warunków poszczególnych edycji konkursów, prawidłowo i terminowo składano wnioski o przyznanie finansowania oraz dokonywano rzetelnego rozliczenia finansowego projektów. Raporty roczne i końcowe

³² Zarządzenie nr 14/2010 Dyrektora Instytutu Problemów Jądrowych im. Andrzeja Sołtana z 19 października 2010 r., zarządzenie nr 17/2014 Dyrektora Narodowego Centrum Badań Jądrowych z 17 października 2014 r., zarządzenie nr 4/2017 Dyrektora Narodowego Centrum Badań Jądrowych z 15 lutego 2017 r., zarządzenie nr 6/2017 Dyrektora Narodowego Centrum Badań Jądrowych z 24 kwietnia 2017 r.

³³ Tylko na jednym rachunku wskazano tytuł wytworzonego dzieła.

sporządzano w terminach określonych w umowach o finansowaniu, za wyjątkiem jednego projektu, w którym raport końcowy wysłano dwa dni po terminie. Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły niedokonania zwrotu odsetek bankowych uzyskanych od środków przekazanych przez NCN w kwocie 3,7 tys. zł, nieterminowego zwrotu niewykorzystanych środków w kwocie 17,3 tys. zł oraz wypłaty wynagrodzeń dla sześciu kierowników projektów, w łącznej kwocie 98,3 tys. zł, bez zawarcia pisemnych umów o dzieło.

OBSZAR

Opis stanu
faktycznego

2. Efekty zrealizowanych projektów.

We wszystkich poddanych kontroli projektach, zgodnie z postanowieniami zawartych umów o finansowaniu, osiągnięto efekty w postaci publikacji prac naukowych, prezentujących wyniki badań w wydawnictwach o zasięgu międzynarodowym. W wyniku ww. projektów powstało 97 publikacji zamieszczonych w czasopismach i 23 publikacje pokonferencyjne, w tym:

- projekty Opus - 82 publikacje w czasopismach (od czterech do 35 w poszczególnych projektach), łączna liczba cytowań ww. publikacji wynosiła 1478 (od jednego do 121 dla publikacji)³⁴ oraz 11 publikacji pokonferencyjnych;
- projekty Preludium - pięć publikacji w czasopismach (dwie i trzy publikacje w poszczególnych projektach), łączna liczba cytowań ww. publikacji wynosiła 358, (od ośmiu do 307 dla publikacji)³⁵ oraz jedna publikacja pokonferencyjna;
- projekty Sonata - 10 publikacji w czasopismach (po pięć publikacji w projekcie), łączna liczba cytowań ww. publikacji wynosiła 123 (od jednej do 28 dla publikacji)³⁶ oraz 11 publikacji pokonferencyjnych.

We wszystkich publikacjach, zgodnie z postanowieniami umów o finansowaniu, umieszczono informację, iż zostały one opracowane w ramach projektu finansowanego ze środków NCN. W żadnym projekcie koszty publikacji nie zostały poniesione ze środków przekazanych przez NCN. We wszystkich raportach końcowych zamieszczono popularyzatorski opis rezultatów projektu.

(akta kontroli tom I str. 212-719, tom II str. 1-610)

W wyniku objętych kontrolą projektów Opus (zgodnie ze wskazanymi w raportach rezultatami) m. in.:

- dokonano pełniejszego opisu gęstej materii jądrowej w wysokich temperaturach (projekt „Zjawiska krytyczne w jądrowych układach nieekstensywnych”),
- przedstawiono pionierskie zastosowania metod holograficznych do zagadnienia dynamiki plazmy kwarkowo-gluonowej (projekt „Zastosowanie metod holograficznych do badania silnie sprzężonej plazmy teorii Yanga-Millsa”),
- polscy naukowcy stali się współautorami największej obecnie istniejącej, trójwymiarowej "mapy" Wszechświata z okresu, gdy był on dwa razy młodszy niż dziś (projekt „Testowanie modeli kosmologicznych przy użyciu głębokich przeglądów nieba”),
- wyjaśniono niektóre własności plazmy kwarkowo-gluonowej (projekt „Nierównowaga plazmowa kwarkowo-gluonowa”),
- wykonawca projektu został włączony do projektu PUMA, w międzynarodowym ośrodku CERN (projekt „Stany Jądrowe Antyprotonów i Mezonów Dziwnych”),
- dokonano obliczeń w zakresie granic stabilności jąder atomowych, poszerzając tym samym wiedzę o budowie składników materii (projekt „Egzotyczne układy jądrowe – przewidywania dla eksperymentów oraz testy modeli teoretycznych”).

(akta kontroli tom I str. 420-719, tom II str. 1-306, 516-594)

³⁴ Według baz Web of Science i inSPIRE.

³⁵ Według baz Scopus i inSPIRE.

³⁶ Według bazy Web of Science i Google Scholar.

W wyniku objętych kontrolą projektów Preludium (zgodnie ze wskazanymi w raportach rezultatami) m. in.:

- zastosowano i dopracowano metody szacowania najistotniejszego kanału tła, tj. produkcji i rozpadu bozonu Z na dwa leptonu tau, co zostało wykorzystane w odkryciu bozonu Higgsa przez eksperyment CMS, w którym uczestniczył kierownik projektu (projekt „Poszukiwanie bozonu Higgsa w eksperymencie CMS przy LHC”),
- pogłębiono wiedzę na temat aksinowej ciemnej materii dzięki lepszemu określeniu ograniczeń, jakie na taki model nakłada proces produkcji aksina we wczesnym Wszechświecie (projekt „Aksionowa ciemna materia w scenariuszach z niską temperaturą podgrzania Wszechświata po okresie inflacji kosmologicznej”).

(akta kontroli tom I str. 216-419, tom II str. 502-515)

W wyniku objętych kontrolą projektów Sonata (zgodnie ze wskazanymi w raportach rezultatami) m. in.:

- wyjaśniono na czym polega istota dynamiki kwantowych układów grawitacyjnych, pozbawionych zewnętrznego i ustalonego czasu, których ewolucję mierzy się dowolnym wewnętrznym zegarem (projekt „Problemu interpretacji kwantowej grawitacji w badaniach nad początkową osobliwością kosmologiczną”),
- dokonano teoretycznej analizy procesów ekskluzywnej produkcji z uwzględnieniem poprawek wyższego rzędu w stałej sprzężenia oddziaływań silnych (projekt „Struktura analityczna amplitud rozpraszania w twardych procesach ekskluzywnych w QCD”).

(akta kontroli tom II str. 307-501, 595-610)

Dyrektor NCBJ wyjaśnił, że w przypadku żadnego z kontrolowanych projektów, NCBJ i kierownicy projektów nie uczestniczyli w ankietach i badaniach ewaluacyjnych inicjowanych przez NCN.

(akta kontroli tom II str. 502- 610)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

W wyniku realizacji projektów NCBJ osiągnęło ustalone w umowach efekty w postaci publikacji w wydawnictwach o zasięgu międzynarodowym. Publikacje te zawierały informację o finansowaniu badań ze środków NCN wraz z numerem rejestracyjnym projektów. W raportach końcowych zamieszczano popularyzatorski opis rezultatów projektów.

IV. Wniosek

Wniosek

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnioskuje o dokonanie zwrotu odsetek bankowych od środków przekazanych przez NCN na realizację projektów nr 2013/09/D/ST2/03714, 2013/09/B/ST2/02897, 2012/07/B/ST2/03794, 2012/07/B/ST9/04425.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Warszawie.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Warszawa, 19 listopada 2019 r.

Kontroler
Anna Ledzińska-Stiller
Specjalista kontroli państwowej

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Warszawie
Dyrektor